

Anmeldelser

Tofte sø 19/7 82 Illustration fra bogen

SKARVENS KYSTER

Jens Gregersen. 160 sider, rigt illustreret, stort format, indb. Bygd, Esbjerg, 1982. Pris kr. 195,-. Kan købes hos DOF-salg.

Kun to år efter Kjeld Hansen's »Skarven« (Forlaget Skarv), illustreret af Jens Gregersen, barsler J. G. med sin egen skarvebog. Umiddelbart lyder det vanvittigt med to bøger om den samme, tillige grimme fugl, og de samme konflikter mellem mennesker og natur. Og alligevel er de to bøger så vidt forskellige, at jeg godt kan anbefale at man køber dem begge.

J. G.'s bog starter med en karakteristisk af de fiske- og skovdræbende Skarver. Presentationen glider over i en »Skarvens Danmarkshistorie«, krydret med citater fra skiftende tiders skarveelskere og -hadere. Ingen beskrivelser af fiskerens traditionelle holdning til fuglen kunne være mere dramatisk dokumenterende end gengivelsen af forsiden af Dansk Fiskeritidende af 18. april 1904; ingen skildring af konflikten med skovejeren mere effektiv end gengivelsen af forststuderende N. Fritz's beretning fra 1855.

Efter det historiske overblik kommer præsentationen af det naturvidenskabelige reservat Vorskø. Her følger vi årets gang fra januar med islagte strande til december, hvor skarvkolonien efter hektisk yngleaktivitet atter ligger øde. Der tales ikke kun om Skarver. Vi følger med i alt, der foregår – blandt planter, insekter, øens andre fugle, forfaldet (eller naturens gang) i Vorskø's nu nedlagte landbrug. Springende og levende, fyldt med information, lyriske bemærkninger og holdningsafslørende vredesudbrud.

Bogens sidste del er en personligt oplevet rundrejse til andre europæiske skarvkolonier, ved Ijselmeer, fyrtårnet på Grosser Knechsand, Ormø, Brændegårdssøen, Rügen, Mecklenburg, Bagpommern, Gdansk, de Mazuriske Søer og Kalmarsund. Meget forskellige, med hver deres historie om den evindelige kamp mellem natur og mennesker.

Måske vil man savne nogle detaljer; dokumentation og drøftelser af de biologiske årsager til forskellige aspekter i Skarvens liv. Dette kan vi imidlertid læse i KH's bog eller i diverse håndbøger. J. G. har valgt en anden stil og et andet budskab.

Fremfor alt giver hans bog en kunstnerisk oplevelse. Det gælder ikke kun de smukke, stemningsfulde landskabsbilleder, men tillige de mere faglige illustrationer af ynglesteder, Skarvens levevis, skitsebogsnoterne om dens seksualliv. Det gælder også det sande mylder af små, træffende og livfulde vignetter og de håndskrevne feltnoter. Teksten er levende og underholdende. Det er tydeligt at J. G. har lagt al sin sjæl og lyst i arbejdet. Resultatet er levende, spontan impressionistisk kunst, som ikke har sin lige i dansk naturformidling.

Diagrammer og kort er skitseagtige, lavet uden lineal og letrasetbogstaver, men alligevel (eller netop derfor) smukke og dekorative. I enkelte tilfælde koncentrerer de dog så mange former for information, at de bliver svært overskuelige (f.eks. s. 111). Andre er mangelfulde, f.eks. kurver over bestandsændringer som ikke umiddelbart fortæller om der tales om individ- eller parantal. Pligtskyldigst vil jeg påpege at tegnet ♂ (s. 111) betyder hermafrodit og ikke par. Selv om teksten gennemgående er læsevenlig, forekommer der uklare passager. Eller ukritisk holdning til taldata, f.eks. når den dansk-østtysk-svenske skarvbestand, trods optællingsbesvær, opgøres til 5999 par. Der findes også spredte svipsere blandt tegningerne, f.eks. de alt for lavbenede Nattergale s. 86. I det store og hele er det dog kun petitesser, som kan kritiseres. Måske kan de ustandselige sidespring i tekst og billeder tages som tegn på uklar disposition. Selv finder jeg dem dog inspirerende, livgivende og medvirkende til at gøre bogen til fremragende kunst og naturformidling.

Som formidler er J. G. aldrig belærende. Han taler til vor umiddelbare naturoplevelse, men får alligevel indflettet et vidt spektrum af oplysninger om naturens luner. Bevæggrundene til Ramsarkonventionen, oprettelsen af reservert og den økosofiske holdning til tilværelsen er glimrende formidlet. På trods af, at Skarven fascinerer forfatteren, beskriver han ærligt dens evne til at dræbe træerne med sit skarn og forsyne sig groft i bundgarnenes fangstgårde. I den store sammenhæng er Skarvens betydning alligevel lille. J. G. taler derfor for dens ret til at leve. Der spørges om rimeligheden i at mennesket, een ud af 1½ million dyrearter, har noget soleklart monopol på verden. Der rokkes ved det gamle, på bibelen baserede syn, hvor naturen kun er il for effektivt at underlægges menneskets interesser. Dette uddybes i talrige sidespring, der kommenterer landbrug, rødgranbeplantning, vor trang til at ekspandere... mosle rundt og plantere. Som alternativ fremføres den filosofi, at naturen også har ret til at eksistere, ikke kun som noget kuriøst, bortgemt i reservert og museer, men på sine egne præmisser. Angreb på jægerne mangler heller ikke, men J. G. er ikke fanatisk

Illustration
fra bogen

jagtmodstander. Han er snarere indigneret over jægerens vanemæssige holdning til vildtet som noget, der kun er til for at høstes, samt hans tit kortsynede mangel på forståelse for de dybere årsager til vildtets livsbetingelser.

»Skarvens kyster« afsluttes med en indigneret bemærkning om, hvor forsvindende få af os vesterlandske mennesker, der overhovedet lægger mærke til noget i naturen. Lad mig håbe, at bogen kan åbne nogle flere øjne, både for skønheden i naturen, og for, at der findes en alternativ tankegang til den evindeligt rationelle og økonomiske. Bogen bør købes af alle naturelskere og helst også af dem, som vil beherske naturen og vende den til egen fordel.

Jon Fjeldså

FÅGELFLYTTNING

Thomas Alerstam. 295 sider, 137 figurer, indb. Bokforlaget Signum i Lund, 1982. Pris Skr. 120 (postgiro 923765-2, SkOF-sälj, Lund).

Lad det straks være sagt: Dette er en meget, meget flot bog om fugletræk. Den er skrevet i en personlig og medrivende stil, og den er ikke svær at læse. Man sluger bogen som en spændende roman. Alerstam har en sjælden evne til at skildre svære ting både forståeligt og elegant. Hans argumenteringer er overbevisende. Man tror på ham. Ind imellem koketterer han sågar med, at han kan have taget fejl i sine tolkninger.

Bogen er bygget op på en »anderledes« måde, end man er vant til i bøger om fugletræk og orientering. Trækket ses som en tilpasning til arternes levevis, og nøgleordene er økologi, evolution og strategi.

Bogen starter med en omtale af den jordklode, som fuglene lever på. Derefter kommer næsten 150 sider om forskellige økologiske typer af fugle (rovfugle, insektædere, frøedere o.s.v.) og deres levevis i sommer- og vinterkvarteret.

Det næste store afsnit omhandler trækket – herunder metoder til at studere fugletrækket, fuglens flugt, flyvehøjder, trækkets fysiologi, dag- og nattræk og vejr og vind. Til slut følger ca. 40 sider om orientering og navigation.

Kapitlerne er up-to-date i behandlingen, og jeg har læst bogen med stor fornøjelse – uden et gran af irritation. Sidstnævnte følelse er ellers fremtrædende hos undertegnede ved læsningen af Alerstams artikler. Man kan udtrykke det således, at det der gør videnskabsmanden Thomas Alerstam irriterende gør forfatteren Thomas Alerstam god og medrivende. I sine artikler må Alerstam have sine resultater og en objektiv tolkning frem i fokus, og her er han efter min mening ofte svag. I bogen er Alerstams ideer og tanker det fremtrædende, og de krydres så med gode case-stories, resultater og tolkninger fra det virkelige liv. Selv den vanvittige historie om Vindroskens træk læses med stor velvillighed. Strategierne overfor vind og vejr er også skildret så gennemført og konsekvent, at man accepterer dem – næsten. Visse inkonsistenser er der dog. Alerstam synes ikke at opdage, at hans modeller på fig. 122-123 trækker tæppet væk under pseudodrift-begrebet, der har været idegrundlaget for hans langvarige vildfarelse: At trækfugle over land ikke drifter for vinden.

Jeg har kun lidt at kvælulere over – bl.a. at det af fig. 86 fremgår, at vi ikke har set på fugletræk ved hjælp af radar i Danmark. Vi startede faktisk før svenskerne. Jeg er også småsur over, at Alerstam ikke nævner mig som inspirator af fig. 123. Han har modificeret så lidt på min model fra en artikel i DOFT i 1974, at det havde været rimeligt at gøre opmærksom på det, når jeg nu for en sjælden gang skyld har frembragt noget, der passer ind i hans forestillingsverden.

Til slut – og endnu engang: Køb Alerstams bog – den er virkelig god og fornyende for fæltet.

Jørgen Rabøl

DANMARKS NATUR

Redaktion Arne Nørrevang og Jørgen Lundø. 12 bind, 5.600 sider, 4.600 illustrationer i form af farveplancher, fotos, tegninger og diagrammer. 3. reviderede udgave. Politikens forlag, København 1979-82. Pris kr. 1.980 for hele værket (bogklubudgave kr. 1.176).

Siden dette storværk udkom i 1967-72 er der sket mangt og meget i udforskningen af den danske natur.

En del er kommet med i denne 3. reviderede udgave, men langtfra så meget, som man kunne ønske sig. Det er et spørgsmål om økonomi. Det koster at få skrevet en tekst helt om og at få udskiftet figurer. Forlaget har satset på det i nogle af bindene. F.eks. er bind 10, der handler om mennesket og naturen, næsten helt omskrevet. Det fremstår derved som en ny og ajourført del af værket, i vid udstrækning forfattet af miljøministeriets embedsmænd. Bindet bringer bl.a. afsnit om miljøbeskyttelse, planlægning, naturforståelse og naturformidling, artsbeskyttelse af flora og fauna, beskyttelse af de danske vådområder og den internationale naturbeskyttelse. Også Grønlands-bindet (bind 11) indeholder flere nyskrevne afsnit, heraf et par væsentlige om fuglene.

Holder vi os til fugleafsnittene i de øvrige bind er det derimod meget skuffende, at teksterne i flere af bindene overhovedet ikke er revideret, og at mange af de tilhørende kort og figurer derfor nu er stærkt forældede. End ikke oplagte fejl i de tidligere udgaver er rettet. Og det er direkte vildledende, når redaktørerne i forordet anfører, at »væsentlige resultater af den nyere forskning er taget med«. Det burde være gjort i langt større omfang, især i betragtning af at nyere, relevant materiale let kunne være fremskaffet. Det fremgår dog helt klart, at nogle af forfatterne har gjort et ærligt forsøg på at indføje nye ting, mens andre direkte har sjustet med det og helt ukritisk har ladet hele den gamle tekst fra 1960'erne gå igen.

Danmarks Natur er selvfølgelig stadig det helt uvurderlige værk for alle med en bred interesse for den danske natur. For den specielt fugleinteresserede er det måske nok en for kostbar investering, og de mange, der ejer 1. eller 2. udgaven, vil jeg anbefale kun at anskaffe bind 10 og 11 i løssalg. Der er for lidt nyt i de øvrige.

Tommy Dybbro

FUGLE VED STRAND OG SØ

Benny Génsbøl. 96 sider, talrige farvefotos og tegninger, hft. Lademann, 1982. Pris kr. 29,75.

En nydelig lille og utroligt billig populær håndbog omhandler 125 arter. Dette skulle ifølge forfatteren være samtlige relevante arter ved sø og strand. Man kigger dog forgæves efter Pletted Rørvagtel, Isfugl, Vandstær, Pungmejsje og Skærpiber. Endvidere er en række arter som f.eks. Enkeltbekkasin, Gråmåge, Drosselrørsanger m.m. kun omtalt meget summarisk under andre arter.

Bogens tekst består udelukkende af en arts gennemgang (108 arter). Opbygningen varierer noget fra art til art. Der gives oplysninger om forekomststeder og -steder, samt i en lang række tilfælde talmæssig status. Biologiske forhold er omtalt ved foretrukken ynglebiotop, føde, parring og redeforhold, kuld størrelse og -antal, samt rugetid. I nogle tilfælde gives oplysninger om andet såsom stemme.

Teksten er fyldt med oplysninger, og de er gennemgående up-to-date og korrekte. Statusopgørelser er glædeligt nok altid forsynet med et årstal. Eksempler på fejl og inkonsekvens forekommer dog også, især i afsnittene om forekomststeder.

Hver art er illustreret med ornitologisk set gode fotos (man kan se hvad det er for en art). I forbindelse med billedet gives oplysning om fuglens størrelse og enkelte feltkendetegn. Gennemgående er der brugt en spalte pr. art til tekst og fotografi. Dette medfører desværre, at fotografierne er stærkt beskårede. Herved går fuglens omgivelser tabt. I et enkelt tilfælde (Stenvender) er endog den ene af de to fugle, der omtales i teksten forsvundet.

Parkfugle (især andefugle), fotos fra udlandet (Rødstrubet Lom og Nordisk Lappedykker med unger, Skarv, Bramgås, Fiskeørn, Rovterne, Sildemåge, Lomvie og mange andre) og redefotos (vadere og spurvefugle) forekommer for ofte. Blandt de »rigtige« billeder er der dog mange gode, som f.eks. Fiskehejre, Lille Kobbersneppe, Sortgrå Ryle og Rørspurv. I enkelte tilfælde er der fejl i race-/aldersangivelserne (f.eks. Knortegås, mørkbuget og Sortklire, ungfugl).

Bogens sidste 22 sider består udelukkende af tegninger (af Bjarne Bertel), hvor en række vigtige feltkendetegn er fremhævet (pilesystemet fra Europas Fugle). Spurvefuglene mangler dog i denne del.

Det er sikkert lykkedes forfatteren at finde en tom niche, hvor der eksisterer et marked. Skal man fra andre kilder opnå samme informationsniveau, bør man anskaffe »Oversigt over Danmarks Fugle«, en fieldguide samt et ynglebiologisk værk. Som håndbog på familieture, i sommerhuset o.s.v. kan den udmærket anbefales til den almindeligt fugleinteresserede.

Lasse Braae

DUEHØGEN – EN ROVUGL

Per Quade. 64 sider, mange fotos og andre illustrationer i s/h, hft. Gad AV media, 1982. Pris kr. 78,00.

Bogen henvender sig jvf. forord først og fremmest til folkeskolens ældste elever samt den – ornitologisk set – forudsætningsløse læser. Der gøres rede for Duehøgens udbredelse, levested, territorium, ynglebiologi, jagtteknik og betydning for byttedyrenes populationsdynamik. Rovfuglens situation i det moderne samfund i almindelighed og Duehøgens i særdeleshed diskuteres.

Valget af Duehøgen som emne for en populær rovfulgemonografi er oplagt. Den er indbegrebet af en rovfulg og hovedårsagen til debatten om rovfulgs skadelige indflydelse på vildtet. Særligt vellykkede fremstår bogens afsnit om rovfulgenes bygning, ynglebiologiske adfærdsmønstre og mennesket versus rovfulge. Fotos og tegninger udgør et hele, og illustrerer aspekter af ynglebiologien, som traditionelt ikke ses afbildet: dragtskifte, parring, skidende unge

og byttedyrs flugtreaktioner. Mindre vellykket vises jagt på flyvende fugl og kanin. Enkelte steder er billedtekstningen ikke tilstrækkelig, f.eks. billede af Rørhøgeunger. Endelig tror jeg, at den forudsætningsløse læser vil have behov for en del leksikale oplysninger, som ikke gives.

Monografiens udtalte svaghed er, at de nyeste danske og udenlandske forskningsresultater kun i begrænset omfang er inddraget. Duehøgen skildres som en rovfugl tilpasset skoven, men efter fredningen i 1967 er sammensætningen af Danmarks rovfuglebestande ændret, idet Duehøg og Rørhøg er indvandret i det åbne land, hvor dets karakterfugle præderes: duer, måger, Krager, droslers, finker, Stære og lærker. Duehøgens jagtteknik i det åbne land er identisk med Spurvehøgens: afsøgning af levende hegn, skovrande, træklynger, mens Rørhøgen følger hegn, grøfter og veje. Ved mødet mellem brevduer og høg skruer duerne sig til vejr over høgen, som så opgiver. Det indicerer, at høgen på det åbne land slår sit bytte ved korte overraskelsesangreb, nøjagtigt som ved skovjagt.

Det anføres, at høgen ikke jager omkring reden. Nyere undersøgelser har vist, at hunnen slår tamduer, anbragt som lokkemad helt ned til 50 m fra reden. Looft har fra Schleswig-Holstein påvist, at kragefugle, Spurvehøg og Tårnfalk efterstræbes målrettet, op til flere km fra reden, også af hunnen i yngletiden.

Især takket være Fjeldsås's stregtegninger, fremstår bogen velillustreret, levende og instruktiv, og uden de intetsigende glansbilleder, som skæmmer de fleste rovfuglebøger. Bogen er et forbilledligt eksempel på populær formidling af svært tilgængeligt biologisk stof. Som sådan har den afgjort også relevans for mere erfarne ornitologer og bør få en vid udbredelse.

Per Bomholt

GÆRDESMUTTEN

Edward A. Armstrong. På dansk ved Emil Lütken. 64 sider, 31 s/h fotos, talrige illustrationer, hft. Gad AV Media, København, 1982. Pris kr. 58,00.

Bogen giver et bredt indblik i Gærdesmutterens levevis. Forfatteren har studeret arten gennem en år-række og bogen refererer en lang række originale observationer omkring dens adfærd, især i yngletiden.

Gærdesmutterens hovedudbredelse ligger i Mellemamerika. Således er vores Gærdesmutter den eneste repræsentant for gruppen i Europa og Asien. Spredningen af Gærdesmutteren fra Amerika er sandsynligvis gået over Beringshavet til Asien og videre til Europa. Både før og efter sidste istid var områderne omkring Beringshavet så frodige, at de rimeligvis har haft en bestand af arten.

Artens evne til spredning og tilpasning har i Europa resulteret i adskillige isolerede bestande, bl.a. på de atlantiske øgrupper. Forfatteren beskriver

Illustration fra bogen

hvorledes Gærdesmutteren kan yngle i Lunde-koloniernes frodige vegetation. Fødevalget er ligeledes meget varieret og fleksibelt. Forfatteren har to gange set arten tage små fisk!

Forfatteren mener, at redens specielle udformning primært er en beskyttelse mod predation, men sekundært, gennem dens isolerende effekt, har skabt mulighed for polygami. Ungerne kan i en overdækket rede bedre holde varmen og dette giver længere tidsrum til fouragering for den enlige mage og øger dermed sandsynligheden for, at hun kan brødføde ungerne.

Gærdesmutterens sociale sind giver sig udtryk på flere måder. Lige fra ungerne forlader reden og gennem hele vinteren holder familien sammen omkring en fast soveplads og senere kan andre Gærdesmutter fra området støde til. Forfatteren nævner et eksempel med 60 overnattende Gærdesmutter i en redekasse!

Bogen er forsynet med en ordliste, der forklarer ord som f.eks. polygami, race, subsang m.fl. Det er en virkelig god ting, der gør bogen lettere tilgængelig.

Med manglende figur-tekst på side 10, 56 og 59, enkelte misforståelser og trykfejl (bl.a. er artens latinske navn stavet forkert det eneste sted det nævnes) er fejlene i bogen nævnt. Teksten er brudt af adskillige henvisninger til andre afsnit i bogen og det gør læsningen noget rodet. Man kunne have ønsket en omskrivning i den danske udgave, så teksten blev mere flydende. John Fjeldsås fine tegninger støtter i høj grad teksten.

Bogen er sjov og spændende fordi den er skrevet af en person, der selv har oplevet de mange situationer. Den kan anbefales til undervisningsbrug, både p.g.a. det pædagogiske indhold og fordi Gærdesmutteren afspejler mange spændende sider af etologi og tilpasning indenfor dyreverdenen.

Henning Nøhr

URFUGLEN

Tommy Dybbro. 32 sider, 17 s/h fotografier, 4 udbredelseskort og 1 tabel, hft. Danmarks Naturfredningsforenings Forlag, 1982. Pris kr. 30. Kan købes hos DOF-salg.

I en påbegyndt serie om truede dyr i Danmark har ornitologen Tommy Dybbro skrevet om Urfuglen, specielt hvad angår bestandsudvikling, trusler mod artens bestånd og dens mulige fremtid i Danmark. Indholdet er baseret på den ret sparsomme danske litteratur om emnet præsenteret i et nydeligt og letlæst hæfte.

Hæftet henvender sig til de mange – typisk Danmarks Naturfredningsforenings medlemmer – der har en vis interesse for natur- og fuglebeskyttelse. Og således tænkt, har det ganske opfyldt sit formål. Desuden må det kunne bidrage til at skabe en øget forståelse for at bevare Urfuglen i den danske fauna og til at indse vigtigheden af at sikre dens sidste levesteder – hederne.

For den, der har et vist kendskab til Urfuglen, er der ikke meget nyt at hente. Afsnittet om selve Urfuglen og dens levevis fylder i ren tekst således halvdanden side. Her kunne den righoldige udenlandske litteratur have bidraget med spændende ting om bl.a. adfærd, fødevalg og biotopskrav.

Christian Hjorth

VI SER PÅ ÆNDER

Poul Svendsen. 72 sider, 64 figurer og s/h fotos, hft. Forlaget Delta, København, 1982. Pris kr. 69,75.

Denne lille bog om ænder er en skolebog beregnet til undervisningen i orientering for 6.-10. skoleår. Det er forfatterens formål at give en beskrivelse af andefuglens adfærd, bygning, levevis, systematik samt de trusler, som menneskets aktiviteter medfører. Bogen er illustreret af Jens Gregersen og Erik Strøm, samt med fotos af bl.a. Robert T. Andersen, Jens B. Bruun og John Larsen. Fotografierne er udmærkede, men Strøms tegninger virker en smule matte og urpæcise i detaljerne.

Poul Svendsens tekst er pædagogisk opbygget og afsluttes med en række forsøg. Sproget, som vel er tilpasset målgruppen, svinger meget i forståelsesgrad. Enkelte sætninger er blevet så lange, at man næsten har glemt sætningens start.

Der har desværre indsneget sig ikke så få fejl og misforståelser i teksten, som bærer præg af en manglende gennemlæsning af en andefuglekyndig. At ællingerne for at blive vandskyende skulle krybe rundt mellem moderens fjer for at fedte sig ind, er da noget helt nyt! At dykændernes ællinger ikke dykker de første 2-3 dage må også stå for forfatterens egen mening. På flere billeder er kønsbestemmelsen forkert bl.a. fig. 7, 13 og 55. Fig. 26 viser ifølge teksten

hovedet af en svømmeand, men er en dykand (Ederfugl). Som det fremgår af ovennævnte mangler bogen den sidste gennemarbejdning.

N. E. Franzmann

FUGLENES FELTKENDETEGN

Harry Hjortaa. 139 sider, 6 fotografier, talrige tegninger, hft. Gad, København, 1982. Pris kr. 98,00.

I den stadige flom af felthåndbøger, hvormed forlagene forsøger at erobre en del af kagen fra det store festmåltid, der hedder »den stærkt stigende naturinteresse«, foreligger der nu endnu et bidrag. Bogen indeholder beskrivelser af 104 almindelige danske fugle, én side pr. art. Desuden er der nogle indledende afsnit: Udstyr til fugleturen, hvor finder man fuglene, hvordan bestemmer man en fugl, samt en bestemmelsesøgle. Beskrivelserne af arterne er ledsaget af en række symboler for opholdssteder, redeanbringelse og oplysninger om faunistisk status (standfugl, trækfugl etc.). Selvom forfatteren bedyrer i indledningen, at en doktor i fugle kritisk har gennemlæst bogen, så ser det for en udenforstående ud, som om forfatteren ikke har benyttet kritikken konstruktivt. Bogen er fyldt med uklarheder og fejlagtige oplysninger. Blot nogle få eksempler: Bysvalen flyver ofte lavt over marker (den flyver højt), findes i åbent land (også byområder), lægger 4-5 æg (2-6), lever især af fluer og myg (især bladlus) og yngler fra april til august (maj-september). Forskellen på en Stær og en Solsort er, at Stæren går, Solsorten hopper (hvad så når Solsorten løber?). Stæren synger marts-maj (efterårssang?), trækker februar-marts (april) og september-november (mellestræk juni-august), yngler april-juni (juli) og har ét kuld (mange har to). Bomlærken synger marts-juli (oktober-august), yngler maj-juli (august) og har 1-2 kuld (der er intetsteds påvist mere end ét).

Tegningerne (i sort-hvid) af fuglene er mere eller mindre vellykkede, men generelt nok svære at bestemme fugle efter. De omtalte feltkendetegn er rimeligt korrekte.

Jeg vil ikke anbefale bogen til nybegyndere, hvem den ellers skulle være beregnet til. Prisen gør jo også, at der nok er mere fornuft i at investere i en lidt dyrere bog om samme emne enten fra Gad eller et andet forlag.

Anders Pape Møller

GREENLAND**WHITE-FRONTED GOOSE STUDY**

A.D. Fox and D.A. Stroud (eds.). 319 sider, talrige illustrationer, stort format, hft. Greenland White-fronted Goose Study, University of Wales, U.K., 1981. Pris kr. 160,- hos DOF-Salg.

I 1979 gennemførte 11 briter og en dansker (Jesper Madsen) en tre og halv måneders undersøgelse over den grønlandske Blisgås i et yngleområde ved bunden af Nordre Strømfjord i Vestgrønland. Baggrunden var først og fremmest at man har konstateret en reduktion af bestanden på overvintringspladserne i Irland og Skotland, således at den nu kun tæller omkring 15.000 individer. Nærværende rapport er en traditionel ekspeditionsrapport med beretninger om såvel praktiske som videnskabelige erfaringer. Foruden 15 artikler om resultaterne af undersøgelserne over Blisgæssene, bringes en gennemgang af observationer af andre fugle såvel som pattedyr, samt afsnit om fisk, insekter, planter og vejrforhold. Det er en udmærket rapport over en vellykket ekspedition, omend indholdet af især de ikke ornitologiske afsnit er af stærkt svingende kvalitet og utroligt ordrige. Mest bemærkelsesværdigt er måske at det lykkedes at ringmærke 1691 fugle, heraf 96 Blisgæs, 667 Gråsiskner og 707 Laplandsværlinger. Blisgæssene blev tillige forsynet med nummererede farveringe, og ikke mindre end 50 er blevet aflæst på De britiske Øer, foruden 11 som tilbagemeldtes som skudte. En række afhandlinger er allerede publicerede i forskellige fagtidsskrifter, bl.a. i dette hæfte. Opdyrkning af overvintringsområderne, samt jagt både her og på ynglepladserne i Grønland antages at have bidraget til bestandsnedgangen. Arten er nu blevet fredet i Irland.

Hans Meltofte

FINDING BIRDS AROUND THE WORLD

Peter Alden & John Gooders. xxviii + 683 sider, talrige kort, indb. André Deutsch Ltd., England, 1981. Pris £ 8,95.

Bogen kan betragtes som en efterfølger for John Gooders' bog fra 1970 »Where to watch birds in Britain and Europe«, men som bogens titel indikerer, dækker den hele verden. Bogen er den første ornitologiske rejsefører, som i ét bind dækker verdens bedste fuglelokaliteter – fra Boston til Bahrain, fra Machupicchu til Mount Kinabalu, fra arktisk tundra til tropisk regnskov. Begge forfattere er blandt de mest berygtede ornitologer i verden. Peter Alden har f.eks. gennemrejst Asien på kryds og tværs 4 gange, Afrika 6 gange, Australien, Papua New Guinea og det sydlige Stillehav 7 gange, Europa 15 gange, Sydamerika 30 gange, Mexico og Centralamerika 45 gange og Nordamerika et utal af gange. For de udvalgte områder, som forfatterne ikke selv har besøgt, har et

stort antal korresponderende medarbejdere hjulpet til med at fremskaffe de nødvendige oplysninger.

Bogen indeholder beskrivelse af 111 områder (Nordamerika 15, Mellemamerika 11, Sydamerika 22, Europa 11, Afrika 17, Mellemøsten 2, Asien 21, Australien, New Zealand og Papua New Guinea 12), som i størrelse varierer fra 100 km² til over 100.000 km². For hvert område findes en biotopbeskrivelse, oplysninger om vejrforhold og overnatningsmuligheder, lokalitetskort og en nøjere angivelse og beskrivelse af de bedste fuglesteder indenfor området. For hvert område findes der til sidst en checkliste, som også angiver den relative hyppighed for de enkelte fuglearter indenfor området.

Informationerne om de 111 områder er generelt meget overfladiske, checklisterne synes at være meget ufuldstændige og selve den geografiske udvælgelse af områderne synes noget tilfældig. For eksempel er der bortset fra Donaudeltaet i Rumænien ikke medtaget andre områder fra Østeuropa og Sovjetunionen. Det kan desuden undre, at der ikke er medtaget områder fra lande som Grækenland og Tunesien, hvorimod et lille land som Nepal er blevet repræsenteret med ikke mindre end 3 områder.

Behandlingen af de udvalgte områder virker på trods af ovenstående kritik væsentlig bedre end i Gooders' tidligere bog, idet oplysningerne i det nye værk præsenteres på en mere systematisk måde.

Bogen afsluttes med en omfangsrig litteraturfortegnelse over den mere kendte fuglelitteratur fra de enkelte verdensdele, samt et meget nyttigt systematisk indeks, som giver en krydshenvisning til de behandlede fuglelokaliteter. I alt er godt halvdelen af det totale antal fuglearter i verden behandlet i dette indeks. Med det systematiske indeks som indgangsnøgle kan man starte med at udvælge hvilke fuglearter, man kunne tænke sig at se, og derefter ved hjælp af krydshenvisningerne finde frem til de lokaliteter, hvor man har størst chance for at se de pågældende arter.

For en ornitolog, der kan lide at rejse jorden rundt for at lede efter nye fuglearter, er bogen på trods af, at den kun giver en grov og meget overfladisk beskrivelse af de enkelte lokaliteter, alligevel anbefalelsesværdig. Det skyldes, at bogen i stedet for at være en ornitologisk rejsefører, kan betragtes som værende en spændende brochure, som kan give inspiration til udvælgelse af ens næste rejsemål. Derfor må det formodes – ikke mindst bogens pris taget i betragtning – at den vil få en ikke ubetydelig udbredelse blandt de ornitologiske globetrottere.

Jørn Vestergaard Jensen

THE BIRDS OF AFRICA

Leslie H. Brown, Emil K. Urban og Kenneth Newman. Volume I, 521 sider, 28 farveplancher, 4 s/h plancher samt talrige kort og stregtegninger, indb. Academic Press. 1982, ca. 1200 kr.

Dette er første bind af et nyt firebindsværk om Afrikas fugle der, når alle bind er udkommet omkring 1988, vil omhandle alle fuglearter i Afrika, inklusive de havfugle, der kan ses omkring kontinentet. Der er desuden planer om et femte bind, der skal dække Madagaskar og øerne i det Indiske Ocean.

Bind I indledes med en meget fin indføring i Afrikas geologi, klima og vegetation ligesom der er afsnit om bl.a. de afrikanske habitater og trækbevægelser indenfor Afrika. Værket er i øvrigt opbygget som en systematisk gennemgang af arterne, hvor første bind omhandler strudse til og med rovfugle. Teksten til hver art omfatter nogle faste rubrikker: »Udbredelse og status«, »Beskrivelse«, »Feltkendetegn«, »Stemme«, »Generel habitat« (her omtales også trækforhold for de arter hvor det er relevant), »Føde« og »Ynglebiologi«. I forbindelse med teksten er der desuden et kort der viser artens udbredelse i Afrika, ligesom stregtegninger i mange tilfælde supplerer afnittene om adfærd under »Ynglebiologi«.

Alle arter er gengivet på en farveplanche. For næsten alles vedkommende er flere dragter vist, ligesom der i flere tilfælde er gengivet både dunungedragt, forskellige racer og flugtbilleder. Plancherne er af meget høj kvalitet, kun kan man ærgre sig lidt over at især dunungetegningerne er blevet så små, at detaljerne i nogen grad er gået tabt. Flugttegninger af næsten alle rovfuglearter er samlet på fire sort og hvid tavler.

The Birds of Africa kan nærmest sammenlignes med The Birds of the Western Palearctic, som den ligner i både format og opbygning. Teksten til de enkelte arter er i de fleste tilfælde noget kortere, men det skyldes at man simpelthen ved mindre om de afrikanske arter. Man må absolut sige at forfatterne har været meget grundige med at få alt med, der tidligere er publiceret, og teksten, der er holdt i en kortfattet stil, fremstår som det mest omfattende og fuldstændige der hidtil er kommet om Afrikas fugle.

Efter første bind er blevet færdigt har det været nødvendigt at ændre redaktionen, da Leslie Brown er død og Kenneth Newman har forladt redaktionen. Det bliver spændende og se om det med de to nye forfattere C. Hillary Fry og Stuart Keith vil være muligt at holde den meget høje standart der er lagt med dette første bind.

Flemming Pagh Jensen

BIRD HABITATS IN BRITAIN

R. J. Fuller. 320 sider, over 50 s/h fotos, 53 vignetter, over 100 diagrammer og kort, indb. T. & A.D. Poyser, Calton, 1082. Pris £ 13,00.

Bogen giver en oversigt over resultaterne af de senere års lokalitetsregistrering i Storbritannien. I 1973 – året efter afslutningen af det britiske Atlas-projekt – startede planlægningen af en undersøgelse, der havde til formål at indsamle oplysninger om engelske fuglelokaliteter. Bogens forfatter var projektleder, og det

lykkedes i de følgende år at få dækket omkring 4.000 lokaliteter. Disse blev undersøgt året igennem af dygtige feltornitologer, ofte i to eller flere sæsoner.

I princippet minder fremgangsmåden om den, vi kender her i landet, hvor Lorenz Ferdinand med hjælp af flere hundrede feltornitologer udførte et pionerarbejde i 1960'erne, samlet i »Større danske fuglelokaliteter« (1971) og »Fuglene i landskabet« (1980), og senere fulgt op af et nyt, landsdækkende lokalitetsprojekt i årene 1978-81. Den måde, de indsamlede oplysninger præsenteres på, er imidlertid vidt forskellige i Storbritannien og Danmark. To trediedele af den engelske bog omfatter således en omtale af de forskellige habitattyper (levesteder) og de faktorer, der påvirker fuglene i de enkelte habitater. Hovedvægten er derved lagt på en præsentation af mere økologiske forhold, men dog baseret på de oplysninger, lokalitetsregistreringen har givet. Den sidste trediedel består af et væld af statistiske oversigter, f.eks. fordelingen af lokaliteter i forskellige størrelseskategorier, arternes forekomst på de forskellige lokalitetstyper, udbredelsen af de forskellige habitater i landet o.s.v.

For alle typer af lokaliteter har man forsøgt at klassificere de enkelte områder efter deres ornitologiske værdi. Grundlaget for klassificeringen er stort set den samme, som vi kender her i landet, nemlig bestandsstørrelsen, d.v.s. antallet af fugle i området (ynglende og rastende), diversiteten, d.v.s. antallet af arter, og forekomsten af sjældne og fåtallige arter. På baggrund af disse kriterier er alle lokaliteter henført til een af fem kategorier, der viser om lokaliteten er af *international*, *national*, *regional*, *county* eller *local* betydning.

De enkelte lokaliteter er ikke omtalt i bogen. Der er kun medtaget en række prikkort, der viser, hvordan de mange forskellige typer af lokaliteter er fordelt i landet. Men det er klart, at primæroplysningerne foreligger til brug for frednings- og andre planlæggende myndigheder i Storbritannien, hvorved materialet finder stor praktisk anvendelse.

Englenderne har ganske vist benyttet sig af mere standardiserede metoder til indsamling af de ornitologiske oplysninger, end det er tilfældet herhjemme. Men der er alligevel ret stor lighed mellem den britiske og den danske lokalitetsregistrering. Man må derfor undre sig over, at Ferdinands banebrydende arbejde, hvis principper i vid udstrækning er fulgt i det britiske projekt, intetsteds er nævnt og end ikke er citeret i den 14 sider lange litteraturliste. Det gør naturligvis ikke bogen mindre anvendelig. Foruden at fungere som et nyttigt redskab i fuglebeskyttelsen i Storbritannien, er den en værdifuld inspirationskilde for alle ornitologer, der seriøst interesserer sig for fuglelokaliteter og deres beskyttelse.

Tommy Dybbro

THE FALCONS OF THE WORLD

Tom J. Cade, illustrationer af R. David Digby. 191 sider, 42 farveplancher og 39 udbredelseskort, stort format, indb. Collins, London, 1982. Pris £ 16,50.

Rovfugleinteresserede vil hilse dette samlede værk om verdens falke velkommet. Forfatteren er vel en af de mest kompetente man kan forestille sig: Manden bag det succesfulde avls- og udsætningsprojekt for Vandrefalk i USA.

På bogens første 50 sider gennemgås og diskuteres generelle aspekter af falkenes biologi. Her gives fine reviews af eksisterende viden om systematik, udbredelse, adfærd, jagtteknik m.m. Der lægges meget vægt på at beskrive og diskutere falkenes fysiologiske og adfærdsmæssige tilpasninger til jagt på alle typer byttedyr i åbent land. F.eks. er der gennemført interessante beregningsoverslag på energiforbrug og -udbytte ved store henholdsvis små falkes jagt på deres respektive byttedyr.

Et stort afsnit helliges falkenes sociale adfærd og reproduktion – et emne forf. har haft rig lejlighed til at studere på nært hold hos de mange avlsfalke han har tilset.

Verdens ca. 39 falkearter beskrives art for art, alle ledsaget af helsides farveplancher udført af en af verdens bedste fuglekunstnere. Det er imidlertid yderst forskelligt hvor meget plads der gives de enkelte arter, hvilket afspejler de store forskelle i tilgængelig viden om Jordens falke. Hvor lidt man kender til nogle arter illustreres af at man først i 1980 fandt stærke indicier for at den sydamerikanske Kleinschmidts Falk *Falco kreyenborgi* kun er en farvefase af Vandrefalken!

Bagerst i bogen er kort over samtlige arters udbredelse og ca. 300 litteraturhenvisninger samt indeks.

Knud Falk

THE BARN OWL

D. S. Bunn, A. B. Warburton & R. D. S. Wilson. 263 sider, 1 farvefoto, 31 s/h fotos, 11 figurer, 39 tabeller, flere vignetter og kort, indb. T. & A. D. Poyser Ltd., Staffordshire, 1982. Pris £ 12,60.

Sløruglens liv er næppe tidligere beskrevet så grundigt som i denne bog, som bl.a. bygger på 19 års intensive studier af arten i nordvest-England. Bogen er inddelt i ni kapitler, der alle er meget informative.

I 1. kapitel omtales Sløruglen som en af de mest udbredte fuglearter i verden, herunder beskrives udbredelsesforholdene for hele 35 underarter af Sløruglen i verden. Kapitel 2 og 3 omhandler dels »stemmebrug«, dels en generel adfærdsbeskrivelse. Under adfærd ses s. 62 størrelsen af fem jagtterritorier for Slørugle, hvilket det kun har været muligt at lave, fordi den engelske race modsat den danske er dagak-

tiv. Fødevalg er beskrevet på hele 23 sider! Herefter følger ynglebiologien, der bl.a. viser, at de engelske Slørugler foretrækker at yngle i hule træer (32%) og i lader (33%). I relation hertil yngler under 2% af de danske Slørugler i hule træer (jvf. egne undersøgelser). Gennemsnitlige engelske kuld- og ungeantal er henholdsvis 4,68 og 2,96.

I kapitel 6 viser ringmærkningsresultater, at Sløruglen sjældent bevæger sig længere væk end ca. 40 km fra redestedet. I det følgende kapitel beskrives udbredelse og bestandstæthed på De britiske Øer. Heri indgår atlasundersøgelsen i årene 1968-72 som et væsentligt materiale. Bestandsudviklingen beskrives landsdel for landsdel også i Irland og Skotland. Det generelle indtryk er, at Sløruglen som overalt i Nordeuropa er i tilbagegang. I 1932 vurderede man bestanden til ca. 12.000 par mod kun 4500-9000 par i 1968-72, og bestandstilbagegangen er fortsat siden.

I bogens sidste kapitel omtales Sløruglen i sagn og folketraditioner.

Jeg kan varmt anbefale bogen, der er spændende, læseværdig og overskuelig. Den vil givet i mange år stå som et væsentligt bidrag til Sløruglens biologi. Bogen kan også anbefales til ikke specielt ugleinteresserede, idet man her kan hente inspiration og ideer til undersøgelsesmetoder, der kan bruges i andre sammenhænge.

Jørgen Terp Laursen

THE SHELDUCK

I. J. Patterson. A study in behavioural ecology. 276 sider, mange kort, diagrammer og tabeller. Cambridge University Press, Cambridge, 1982. Pris £ 27,50.

Der har gennem en årrække været tradition for Gravandestudier ved Culterty Field Station i Skotland. En lang række doktorafhandlinger er blevet resultatet af anstrengelserne og I. J. Patterson, som selv gennem en årrække har studeret Gravanden, har på baggrund af sine egne erfaringer og publicerede afhandlinger skrevet denne udmærkede monografi.

Bogen starter med en beskrivelse af Gravanden, systematik, udseende, vægt, føde, udbredelse m.m. Fældningstrækket bliver beskrevet i detaljer. Vinterhalvårets indflydelse på bestandens størrelse, samt denne tids indvirken på artens aggressivitet og fødemuligheder bliver gennemgået.

Bogens væsentligste afsnit omhandler Gravandens ynglebiologi. Der er gode beskrivelser af adfærd i forbindelse med territoriedannelsen, udvælgelsen af redested, æglægning og rugning, samt efter klækningen af ællingerne. Ynglesæsonen gennemgås kronologisk: Redepladsvalg, æglægning, rugning og klækning. Kuldstørrelse og ynglesucces, samt opfostringen af ællingerne beskrives omhyggeligt. Sidste del af monografien omhandler populationsdynamikken; hvor mange ællinger overlever og hvor gamle bliver Gravænderne. Blandt dødsårsagerne er der især én

der springer i øjnene; ikke færre end 27,3% af de unge gemeldte Gravænder er blevet skudt på trods af at Gravanden har været totalfredet i mange år i England!

Jeg kan kun varmt anbefale denne meget detaljerede monografi. Den er velskrevet og godt opbygget med meget instruktive figurer og tabeller, ligesom der heller ikke mangler gode referencer.

N. E. Franzmann

THE WILDFOWL OF BRITAIN AND EUROPE

Malcolm Ogilvie. 84 sider, stort format, indb. Farvetavler m.v. af N. W. Cusa og P. Scott. Oxford University Press, Oxford, 1982. Pris £ 6,95.

Udgiverne af det engelske værk »Birds of the Western Palearctic« har fundet det hensigtsmæssigt at genoptrykke farvetavlerne af svaner, gæs og ænder fra bind 1 og udgive dem i et særskilt bestemmelsesværk.

I et indledningsafsnit redegøres kort for andefuglernes biologi (systematik, økologi, adfærd m.m.), men hovedvægten er lagt på artsbeskrivelser. I artsgennemgangen beskrives kort de vigtigste kendetegn, udbredelse og bestandsstørrelse. Nærtstående arter er sammenholdt på samme side og på den modstående side følger farvetavlerne af fuglene. Beskrivelsen af kendetegn er ofte for kort, især omkring de fjerdragter, som er vanskelige at skelne, men teksten fremstår dog også kun som ledsagelse til farveplancherne.

Tavlerne har visse mangler og fejl (se udførlig anmeldelse af Handbook, bd. 1 i DOFT 72: 154-155, 1978), men har dog gennemgående høj kvalitet. Tavlernes absolutte force er, at der er medtaget mange forskellige fjerdragter (dununger, juvenile og adulte af begge køn samt visse fældningsdragter) og flugtbilleder. Med det brede udsnit af dragter er tavlerne nok det bedste der haves på markedet til overkommelig pris.

Bogen udgør et udmærket supplement til feltornitologen, som mangler detaljerede tegninger af andefugle i de gængse felthåndbøger. Ved at udgive tavlerne fra Handbook separat er der mulighed for, at gode illustrationer når ud til et bredere publikum end dem, der har råd til at købe Handbook.

Jesper Madsen

BRUTVOGELATLAS DER BUNDESREPUBLIK DEUTSCHLAND

Goetz Rheinwald. Kartierung 1980. 128 sider, 224 udbredelseskort, hft. Dachverband Deutscher Avifaunisten, Lengede, 1982. Pris DM 18,00.

I 1975 gennemførte man i Vesttyskland den første Atlas-kortlægning af landets ynglefugle (se anmel-

delse i DOFT 1977, side 154). I 1980 gentog man undersøgelsen, nu med 25×25 km kvadrater som optællingsenheder (50×50 km i 1975). I modsætning til undersøgelsen i 1975 fulgte man i 1980 de standardiserede regler for Atlas-registreringer, udarbejdet af den europæiske ornitologiske atlaskomité (EOAC). Det var de retningslinier, der også blev fulgt under det danske Atlas-projekt.

Med optællingsenheder på 25×25 km er de 224 udbredelseskort, man præsenteres for i bogen, noget mere detaljerede end i den første Atlasbog, omend de selvfølgelig langt fra når de danske i detaljeringsgrad. For en række »grænsearter« af speciel interesse for os, er der nu bedre mulighed for at se, hvor de er udbredt i Slesvig-Holsten. Det gælder arter som Sydlig Nattergal, Blåhals, Flodsanger og Savisanger. Bemærkelsesværdigt er det, at f.eks. Vende-hals og Sjager mangler som ynglefugle i Sydslesvig.

Teksten om hver art er en smule udbygget, men er dog kun på ca. 10 linier pr. art. For hver art omtales kortfattet udbredelsen i nabolandene. Man har desuden forsøgt at lave bestandsopgørelser for alle vesttyske ynglefugle. De sammenlignes med tilsvarende opgørelser i Storbritannien, Holland, Frankrig og Danmark. Vedr. danske forhold er det dog svært at forstå, hvorfor forfatteren især medtager bestandstal for en række spurvefugle, hvorimod han undlader at nævne tal for arter, hvor opgørelsen er langt mere sikker (lappedykkere, rovfugle m.fl.). I øvrigt er stort set kun den danske Atlasbog citeret.

Det kan nævnes, at den samlede vesttyske ynglebestand af Mellemsflagspætte er opgjort til 11.000 par. Af Duehøg er der 3.000 par. Sammenligner man kortlægningerne i 1975 og 1980 er der for enkelte arter tale om væsentlige frem- eller tilbagegange. Følgende arter viser således en tydelig spredning: Grågås, Knarand, Rørhøg, Blå Kærhøg, Pungmeise, Flodsanger og Savisanger. Andre er gået tilbage: Ur-fugl, Tjur, Tinksmød og Skægmeise. Glædeligt, også for udviklingen i Danmark, er det at notere, at der var 50 par Sandterner i 1980 mod ingen i 1975.

Tommy Dybbro

THE THICK-BILLED MURRES OF PRINCE LEOPOLD ISLAND

A. J. Gaston & D. N. Nettleship. Canadian Wildlife Service Monograph Series Nr. 6. 350 sider, 19 farveplancher, talrige s/h fotografier, kort, diagrammer og tabeller, indb. Can. Wildl. Serv., Ottawa, 1981. Pris \$ 37,50.

Igennem en årrække har Canadian Wildlife Service udsendt en imponerende mængde lodige publikationer baseret på en omfattende indsats i felten, ikke mindst i landets arktiske dele. Værdien af en stor og velfungerende organisation til koordinering og delvis finansiering af arbejdet er åbenbar, og med tanke på Grønland – hvor megen biologisk (og ikke mindst ornitologisk) forskning har en noget lejlighedsvis karakter – kan man godt føle en vis misundelse.

Den foreliggende bog er resultatet af tre års intensive studier af den Kortnæbbede Lomvie på Pr. Leopold Isl. i den vestlige del af Lancaster Sound, højarktisk Canada. Arbejdet blev udført 1975-77 af et team ledet af forfatterne. En væsentlig motivering har været ønsket om i tide at indhente oplysninger om økologiske nøglefaktorer og populationens status, da også disse afsides egne i dag inddrages i industri-samfundets økonomiske interessessfære (især olie- og gasefterforskning).

Det er nu godt 20 år siden, L. M. Tuck's velkendte monografi om lomvierne udkom, også med væsentlige bidrag fra arktisk Canada. I betragtning af, at kendskabet til alle aspekter af lomviernes biologi siden er øget betydeligt, kan man håbe, at en forfatter en dag vil integrere denne viden til en moderne efterfølger for Tuck's bog. Det har nemlig *ikke* været forfatterens intention med dette værk, der mere specifikt – og med stort held – søger at belyse artens ynglebiologi i det højarktiske miljø, specielt de økologiske aspekter. Bogen er således en originalafhandling – en præsentation og bearbejdning af originale data – og andre arbejder refereres kun i den udstrækning, de finder en »naturlig« plads i diskussionen. Dette er bestemt ikke ment som nogen indvending, men en advarsel til eventuelle læsere, der ikke normalt giver sig af med at læse originallitteratur.

Bogens kapitel 1 er en beskrivelse af lokaliteten og den anvendte metodik. Kapitel 2 beskriver forskellige adfærdsmæssige forhold, specielt i forbindelse med fuglenes ophold på ynglepladsen. Kapitel 3 behandler yngleperiodens tidsforløb og succes. I kapitel 4 gennemgås ungens udvikling og forskellige faktorer indflydelse herpå, ungens føde og forældrenes fodring af den samt fourageringsområdets udstrækning, mens kapitel 5 (især) behandler de gamle fugles føde. Endelig gives i kapitel 6 en sammenfattende diskussion, hvor centrale spørgsmål som populationsregulerende faktorer og årsager til og konsekvenser af koloniynglen søges indpasset i et integreret billede af artens levevis og dens miljø.

Det undgås ikke, at fremlæggelsen af så mange

kun let bearbejdede data kan gøre bogen til tung læsning ind imellem. Kapitlerne er dog forsynet med passende sammendrag og diskussioner; og de mange data og tekstens understregning af variationsbredden i alle forhold bidrager (i hvert fald hos undertegnede) i høj grad til en oplevelse af et stykke levende natur – langt mere end en strømlinet og gennemtygget præsentation, med eller uden lyriske indslag, ville kunne give. Den klare adskillelse af fakta og mere spekulative passager er ligeledes et plus. Fejlene er få og sjældent forstyrrende, og sammenfattende må bogen karakteriseres som et arbejde af bemærkelsesværdig kvalitet. Det positive indtryk forstærkes af bogens tiltalende udseende, bl.a. de 19 sider fremragende farvefotos.

Bogen har en selvfølgelig plads hos enhver, der beskæftiger sig seriøst med havfugle og/eller med arktisk økologi. Men også ornitologer med lidt mere perifer interesse for emnet vil finde meget af værdi. Prisen kan synes høj, men man kan nok lige så godt straks indstille sig på, at det koster bøger nu engang i vore dage.

Kaj Kampp

A FIELD GUIDE TO THE BIRDS OF JAPAN

Wild Bird Society of Japan. 336 sider, talrige farvetavler af Shinji Takano, indb. Wild Bird Society of Japan, Tokyo, 1982. Pris 2900 yen.

Så har Japan fået en felthåndbog der i kvalitet kan måle sig med de bedste fra Europa og Nordamerika. Bogens udførelse minder meget om Fitters »Fuglene i Europa«, men afviger ved at have checkliste og ved at angive de vigtigste feltkendetegn med pile. Sidst i bogen bruges elleve sider på i telegramstil at beskrive 27 af Japans bedste fuglelokaliteter.

Der er farveillustrationer af alle de 537 arter der kendes fra Japan og udbredelseskort for de 497. Hvor der er forskelle mellem han, hun, ungfugl, sommerdragt og vinterdragt er hver af disse gerne medtaget. Desuden er de fleste arter både illustreret i flugt og stående, siddende eller svømmende.

Bogens otte forfattere har sammen med illustratoren gjort et virkelig godt stykke arbejde. I det store hele er bogen udtryk for hvad der i dag vides om Japans fugle. I »Birds of Japan« vil man kunne finde nogle af de bedste illustrationer af en del af de asiatiske arter, der en sjælden gang gæster Europa, og lidt over 200 af bogens arter kendes fra Danmark. Siderne med japanske fuglelokaliteter er en hjælp, men emnet er alt for stort til nogle få sider i en felthåndbog.

Alt i alt en meget vigtig bog, der forhåbentligt vil blive forbillede for andre asiatiske lande.

Michael Køie Poulsen

THE BIRDS OF ZIMBABWE

Michael P. Stuart Irwin. XVI+464 sider, 25 farveplancher, 22 s/h fotografier, hft. Quest Publishing (Pvt.), Harare, Zimbabwe, 1981. Pris £ 12,00.

Selv om denne nye bog om Zimbabwe's fugle har field-guide format og er rigt illustreret, er det ikke et bestemmelsesværk. Derimod er det en grundig gennemgang af landets 635 arter med hovedvægten lagt på at beskrive udbredelse samt habitat-, træk- og yngleforhold. Bogen indledes med nogle korte afsnit om landets geologi, klima og vegetation. Vegetationsafsnittet er desuden suppleret med 22 s/h fotografier der dog er ret dårligt reproducerede. Herefter følger en systematisk gennemgang af arterne med en kort indledning til hver familie. For hver art gives en udførlig beskrivelse af habitatvalg og udbredelsen i landet, herunder også højdeudbredelsen for bjergarter. Enkelte arters udbredelse er desuden vist på et kort. Forfatteren gør endvidere meget ud af at omtale den økologiske adskillelse mellem nærtbeslægtede arter. Herefter følger afsnit om trækbevægelser og yngleforhold. Til sidst nævnes hvilke racer der optræder i Zimbabwe med en kort omtale af hvordan de adskilles. 85 arter er illustreret på bogens 25 farveplancher. For nogle arters vedkommende er flere racer vist. De fleste plancher er desværre dårligt reproducerede og det kan være lidt svært at se berettigelsen i at vise dette lille udvalg af landets fugle, når der hverken er lagt vægt på f.eks. sjældne arter eller arter der er vanskelige at bestemme. Det havde måske været en bedre ide istedet at give bogen nogle bedre kort med flere af de mange stednavne der er nævnt i teksten.

Disse minusser er dog af mindre betydning og ændrer ikke billedet af et meget gennemført værk, der uden tvivl vil blive referenceværket til Zimbabwe's fugle lang tid fremover.

Flemming P. Jensen

DER FITISLAUBSÄNGER

Manfred Schönfeld. 184 sider, 67 figurer, 70 tabeller, hft. Neue Brehm-Bücherei 539. A. Ziemsen, Wittenberg Lutherstadt, 1982. Pris M 22,50.

I 1966 henholdsvis 1978 udsendte Die Neue Brehm-Bücherei monografier om Skovsangeren og Gransangeren. Nu foreligger også en monografi om Løvsangeren. Med vanlig tysk grundighed når forfatteren vidt omkring i karakteristik af denne art. I bogens tolv hovedafsnit omtales bl.a. kendetegn, udbredelse, racer, levested og økologi, forplantningsbiologi, unger, mål, vægt, alder og dødelighed, fjender, fældning, træk, overvintring og fangstmetoder. Der afsluttes med en fyldig litteraturfortegnelse og et nytigt register.

Systematikken har gennem årene benævnt Løvsangeren med ialt seks racenavne. Schönfeld argumenterer især ud fra opmålte vingelængder for eksistensen af tre racer, men lader spørgsmålet om de to østlige racers indbyrdes grænse stå åben.

Pladsmæssig hovedvægt har afsnittene om levested og økologi og om forplantningsbiologi. Fra førstnævnte (50 pp) skal nævnes niche-problematikken – Løvsangernes »valg« af ynglehabitat. Flere steder sammenlignes med andre Phylloscopus-sangere. Det viser sig bl.a., at Gran- og Løvsangers habitater adskiller sig kvantitativt for otte undersøgte faktors vedkommende. Mon bearbejdningen af biotopskemaerne i de danske ynglefugleregistreringer vil vise lignende resultater? Afsnittet om forplantning (51 pp) afsluttes med en opsummering af utilstrækkeligt belyste sider af Løvsangerens ynglecyklus, f.eks. hvor ofte forekommer polygami? Hvor og hvor ofte forekommer to kuld æg pr. sæson? Fodringsfrekvens i relation til ungerens alder? O.s.v. Forf. og de mange forskere, han trækker på, er nået et langt stykke vej.

Schönfelds talrige referater og citater fra andres forskning er måske for omfattende, og man kunne forestille sig en sammenskrivning og konkludering af det omfattende materiale, som gjorde bogens omfang væsentligt mindre. Alligevel vil jeg varmt anbefale monografien, især til de stadigt flere, som finder interesse i småfuglens økologi og ynglebiologi.

Jon Bjørn Andersen

DIE VOGELWELT BRANDENBURGS

Erich Rutschke (red.). 385 sider, 117 figurer, 54 tabeller, indb. VEB Gustav Fischer Verlag, Jena, 1983. Pris M 45,00.

Dette er andet bind i en fem-bindsserie »Avifauna der Deutschen Demokratischen Republik«. Serien gennemgår, landsdel for landsdel, naturforhold, vigtige fugleområder og de enkelte fuglearters status. Det drejer sig om en detaljeret sammenstilling af data om udbredelse, bestandsstørrelse, ynglebiologi og vandringer. Der er ikke meget egentligt nyt, men bogen er nyttig som en meget samvittighedsfuld sammenstilling af anden, for os svært tilgængelig litteratur. Meget detaljerede udbredelseskort (prikkort) for 33 arter er et udmærket supplement til kortene i »Handbuch der Vögel Mitteleuropas«, som ikke indeholder mange detaljer hvad Østtyskland angår. Desværre er det meget knapt med betragtninger omkring forekomsternes økologiske baggrund.

Udstyret (papirkvalitet, tryk, navnlig gengivelsen af fotos) er udmærket fra et østland at være.

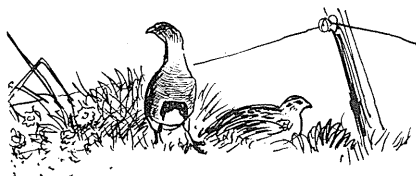
Jon Fjeldså

Også modtaget:

Dougal Dixon: Fremtidens dyreliv – efter mennesket. 124 sider, rigt illustreret i farve. G.E.C. Gads Forlag, København, 1982. Pris kr. 188,-.

F. Papi & H. G. Wallraff (eds.): Avian Navigation. International Symposium on Avian Navigation, Tirrenia (Pisa), September 11-14, 1981. 380 sider, indb. Springer Verlag, 1982.

Åke Andersson, Kjell Danell, Olof Pehrsson och Kjell Sjöberg: Viltvattnets ekologi. 33 sider, talrige illustrationer. Naturvårdsverket och Svenska jägareförbundet, 1982. Pris Skr. 30,-.

Tegningerne i dette nummer er af Jens Gregersen

First conference on birds wintering in the Mediterranean region

February, 23rd to 25th, 1984 Aulla (MS) Italy

First announcement

Place and date

The conference will take place at the Lunigiana Natural History Museum, AULLA (Massa Carrara), from Thursday, February 23 to Saturday, February 25, 1984.

Scope of the conference

The conference is open to all scientists taking an active interest in ecology, ethology, distribution and migration of birds wintering in the Mediterranean Region.

The scientific programme will include oral communications limited to about 30 min. (20 min. + 10 min. discussion each), an unrestricted poster session, and round table discussion.

Registration fee

Registration fees will be fixed at the lowest level possible. Approximately they will amount to 20 \$.

2nd announcement and final registration

Before the end of July 1983 a 2nd announcement including details and registration forms will be sent to all who have returned the pre-registration form to the Secretary's Office.

Abstracts should be in the hands of the Secretary as early as possible and no later than December 1983.

Correspondence

Dr. Almo Farina, Museum of Natural History of Lunigiana, Fortezza della Brunella, 54011 Aulla, Italy.